

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av bedömning och be-
tygsättning vid den kommunala grundskolan
Renforsskolan i Vindelns kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Renforsskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan under hösten 2013¹. Granskningen vid Renforsskolan i Vindeln kommun ingår i detta projekt.

Renforsskolan besöktes den 8 till 10 oktober 2013. Ansvariga inspektörer har utredarna Ingela Djurberg och Hans-Göran Arvidsson varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan genomförs i totalt 14 kommunala skolor och 9 fristående skolor. Dessa har valts bland skolor som ingår i omrätningsomgång fyra (Skolinspektionens omrättning av nationella prov gjordes 2012 för fjärde gången som en del av ett regeringsuppdrag). De 32 grundskolor och 14 gymnasieskolor med störst avvikelse mellan provbetyg och slutbetyg i något av ämnena svenska, engelska eller matematik har utgjort ett första urval. Bland dessa har sedan de 16 grundskolor och sju gymnasieskolor valts som har störst avvikelse i omrättningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda verksamhetsrapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

¹ För information om Skolinspektionens kvalitetsgranskningar, se www.skolinspektionen.se

Bakgrundsuppgifter om Renforsskolan

Allmänt om skolan

Renforsskolan är en grundskola med cirka 210 elever i årskurserna 6-9. I årskurs 9 går 62 elever fördelade på 3 klasser.

Skolenheten leds av en rektor. Lärarna är organiserade i två arbetslag; ett för årskurserna 6 och 8 samt ett för årskurserna 7 och 9. För vardera arbetslag finns en arbetslagsledare.

Betygsstatistik för skolan

Enligt nationell betygsstatistik för vårterminen 2013 nådde 92,5 procent av eleverna kunskapskraven i engelska, 96,2 procent kunskapskraven i matematik samt 96,2 procent kunskapskraven i svenska.

Nationell statistik över skolans resultat i jämförelse med riket för åren 2009-2013 framgår av nedanstående tabell:

År	Engelska		Matematik		Svenska		Nått målen i alla ämnen	
	Renfors-skolan	Riket	Renfors-skolan	Riket	Renfors-skolan	Riket	Renfors-skolan	Riket
2013	92,5	94,1	96,2	92,2	96,2	96,8	77,8	77,0
2012	94,3	93,7	98,1	91,2	98,1	97,1	79,6	77,4
2011	94,0	93,9	98,0	91,4	100,0	97,1	86,0	77,3
2010	94,4	93,8	98,6	92,1	100,0	96,5	78,4	76,6
2009	97,1	94,0	97,1	92,6	98,6	96,8	89,9	77,0

Andel elever som nått målen/kunskapskraven i engelska, matematik respektive svenska/svenska som andra språk samt andelen elever som nått målen i samtliga ämnen vid Renforsskolan i jämförelse med motsvarande andel i riket. (Källa: Skolverket)

Andelen elever vid skolan som nådde målen i alla ämnen 2013 var 77,8 procent. Det genomsnittliga meritvärdet vid skolan 2013 var 201,4 och i riket 212,8.

Jämförelse betyg – nationella prov

Enligt skolans sammanställning av resultat på nationella prov för aktuella ämnen vårterminen 2013 når 84 procent av eleverna ett godkänt provresultat i engelska, 86 procent i matematik och 73 procent i svenska.

Nationell statistik över andelen elever med lägre respektive högre slutbetyg i förhållande till resultat på nationella prov i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År/Ämne	Engelska				Matematik				Svenska			
	Renforsskolan		Riket		Renforsskolan		Riket		Renforsskolan		Riket	
	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö
2012	11,8	5,9	6,1	7,8	0,0	37,7	0,7	25,6	11,5	19,2	6,0	14,6
2011	8,9	2,2	8,0	7,1	0,0	42,6	1,0	27,4	4,3	14,9	6,4	15,9
2010	7,4	4,4	6,5	9,2	0,0	38,0	1,0	26,4	2,9	27,1	3,1	22,9
2009	10,8	9,2	5,8	10,9	3,0	25,8	1,6	21,1	6,0	9,0	4,5	18,3
2008	5,0	10,0	7,2	8,7	0,0	19,2	1,6	24,4	2,5	18,5	6,0	15,2

Andel elever med lägre respektive högre slutbetyg årskurs 9 i förhållande till resultat på nationella prov vid Renforsskolan i jämförelse med motsvarande andelar i riket. (Källa: Skolverket)

Av den nationella statistiken samt av skolans egna uppgifter för 2013 framkommer att de aktuella åren har det varit en hög andel elever som fått högre slutbetyg än betyg vid nationella prov främst i matematik men även i svenska. I engelska har det över åren oftast varit fler elever som har fått ett lägre slutbetyg än resultatet vid nationella prov i ämnet.

Jämförelse skolans rättning av nationella prov och Skolinspektionens omrättning

Renforsskolan har ingått i det urval skolor av vilka Skolinspektionen omrättat nationella prov. I Renforsskolans fall är det nationellt prov i matematik för årskurs 9. Omrättningens resultat i relation till ursprungliga rättningen redovisas på delprovsnivå. För att ta del av Skolinspektionens omrättning se:

<http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Rapporter-till-regeringen/>

För information om Skolinspektionens omrättning se slutet av denna rapport.

Resultat

1. Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

1.1 Använder läraren kontinuerligt formativ bedömning² för att stärka elevernas kunskapsutveckling?

Här undersöks om lärarna informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygssättning. Vidare undersöks om lärarna planerar för och genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. Om lärarna samtalar med eleverna kring deras kunskapsutveckling och hur de kan påverka sin kunskapsutveckling undersöks också.

I skollag och läroplan finns bestämmelser om hur eleverna och deras vårdnadshavare ska informeras om elevens kunskapsutveckling. Bestämmelserna anger det minimum av tillfällen då eleverna ska ges information.

Av Skolverkets allmänna råd framgår att läraren för egen del redan i planeringen av undervisningen bör identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella ämnesområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper. Lärarna bör också kontinuerligt ge återkoppling på elevernas arbete och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Av forskning och erfarenhet framgår bland annat att eleverna behöver förstå syftet med undervisningen, känna sig delaktiga i syftet och hur bedömningar görs. Det är gynnsamt att på olika sätt göra eleverna förtrogna med bedömningspraxis genom att låta eleverna bedöma egna och andras arbete. Att eleverna bedömer egna och andras arbeten kan också bidra till att eleverna blir mer förtrogna med hur uppgifter lösts med olika kvalitet.

Allmänt

På Renforsskolan finns ingen gemensam metod för hur eleverna ska informeras om kunskapskraven. Enligt elever och lärare så presenteras kunskapskraven för eleverna på olika sätt. Många lärare arbetar med pedagogiska planeringar för varje arbetsområde. Dessa planeringar presenterar och förklarar kursplanemålen - det vill säga sambandet mellan syfte, centralt innehåll och kunskapskraven - i förhållande till aktuellt arbetsområde. Andra lärare presenterar kunskapskraven någon gång under läsåret, till

² "En bedömningsprocess som kännetecknas av att målen för undervisningen tydliggörs, att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målen och att återkoppling ges som talar om hur eleven ska komma vidare mot målen." Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan", sid 16.

exempel i början av en termin. Någon enstaka lärare informerar över huvud taget inte eleverna om kunskapskraven.

Enligt intervjuade elever finns det också en variation i hur tydliga lärarna är med vad som bedöms och vid vilka lektionstillfällen eller moment som bedömningen sker. Vissa lärare uppfattas göra sina bedömningar i stort sett bara på prov medan andra lärare uppfattas bedöma "allt som har med ämnet att göra".

Förutom målen med undervisningen måste eleven och läraren i en formativ bedömning också känna till var eleven befinner sig i förhållande till kunskapskraven. Eleverna refererar i intervjuerna någon gång till de skriftliga omdömena men oftare till terminsbetygen och till de omdömen de får på sina arbetsprestationer i SchoolSoft, den webbaserade plattform som skolan använder sig av för digital kommunikation mellan lärare och elever. Av elevintervjuer framgår att lärarna lägger ut resultaten på arbetsprestationer och prov på SchoolSoft, ofta i form av antal rätt och/eller ett bokstavsbedömning. Eleverna har svårt att beskriva vilka faktiska kunskaper dessa bokstavsbedömning står för men menar ändå att de genom bokstavsbedömningen vet på ett ungefär var de ligger. Forskning visar att elever som har inlärningsmål (VAD ska jag utveckla/ lära mig) snarare än prestationsmål (vilket poäng/ betyg ska jag sikta mot) utvecklar djupare och mer användbara kunskaper än elever som främst har prestationsmål³.

Den tredje delen i en formativ bedömningsprocess är återkopplingen som gör att eleven förstår hur han eller hon ska göra för att utvecklas vidare mot målen i kursplanen. Eleverna refererar ofta till de skriftliga kommentarerna som de får på sina arbetsprestationer och ibland på prov i SchoolSoft. Dessa kommentarer innehåller ofta information om vad de har missat och vad de behöver utveckla. Ibland, men inte alltid får de också tips om hur de kan arbeta vidare för att utveckla sina kunskaper. De intervjuade eleverna upplever att de flesta lärarna inte ger så mycket muntlig återkoppling under lektionerna; "mest om man frågar. Jag brukar inte fråga".

Av lärarintervjuerna framgår att det varierar hur ofta och i vilken form eleverna får formativ bedömning. En del lärare uppger att de har hittat former för att kontinuerligt ge eleverna formativ bedömning antingen under lektionerna genom att prata med eleverna en och en om deras kunskapsutveckling eller genom att följa elevernas kunskapsutveckling i exempelvis loggböcker och kontinuerligt ge skriftlig formativ bedömning i dessa. Flera lärare uppger också att de ger eleverna en chans att göra om ett moment när de märker att undervisningen inte givit eleverna de förväntade kunskaperna. Flera lärare påpekar emellertid att tidsbrist gör att de inte kan ge individuell återkoppling till elever så ofta eller i så stor utsträckning som de skulle vilja. En del lärare uppger att de har löst detta genom att ge eleverna återkoppling i grupp eller i helklass. Andra lärare ger återkoppling utifrån elevernas egna betygsmål exempelvis "har samtal under lekt-

³ Carl Dweck 1999

ionerna med framförallt de som vill ha ett högre betyg men det finns inte alltid tid". Skolverkets allmänna råd slår fast att lärare i ledningen av undervisningen kontinuerligt bör ge varje elev, enskilt eller i grupp, återkoppling på hennes eller hans kunskapsutveckling och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Engelska

Eleverna uppger att deras lärare i engelska är ny för terminen. De intervjuade eleverna tycker inte att de har fått kunskapskraven i ämnet presenterade eller förklarade för sig, detta läsår. Vidare menar de att läraren vid starten av ett nytt arbetsområde visserligen går igenom vad de ska göra men inte vad de ska lära sig. De flesta intervjuade eleverna upplever inte heller att läraren, på eget initiativ, har gett dem någon konstruktiv återkoppling på deras kunskapsutveckling eller vad de behöver göra för att utvecklas vidare. Däremot uppger några elever att det går bra att fråga läraren vad man behöver arbeta mer med och att man då får tips.

Av lärarintervjuer framkommer att det finns lärare i engelska som arbetar aktivt för att presentera och förklara kursplanemål bland annat genom att inför varje nytt arbetsområde presentera en pedagogisk planering och genom att återkommande visa och diskutera olika elevarbeten som motsvarar olika betygssteg. I denna praktik ingår också en tydlig formativ bedömning genom regelbunden återkoppling både muntligt och skriftligt på elevernas prestationer.

Matematik

Enligt eleverna följer läraren i matematik läroboken. Inför varje nytt kapitel i boken finns angivet syftet med arbetsområdet. Läraren börjar varje arbetsområde med att introducera detta för eleverna och räkna några gemensamma tal på tavlan. Men eleverna uppger att de inte vet om det i boken angivna syftet med arbetsområdet är kopplat till kunskapskraven i matematik. De uppger att de inte känner till kunskapskraven i matematik.

Till varje kapitel i läroboken medföljer ett diagnostiskt prov som eleverna gör när de är klara med första delen av arbetsområdet. Enligt de intervjuade eleverna använder läraren de diagnostiska proven och även proven, som görs i slutet av arbetsområdet, för att stämma av hur klassen i stort har löst uppgifterna. Är det någon uppgift eller något område som många elever har missat så går läraren igenom detta i helklass. Eleverna får även individuell skriftlig återkoppling på diagnoserna där det står vad de behöver arbeta mer med. På proven får de oftast bara ett betyg.

Det varierar mellan de intervjuade eleverna hur väl de tycker att återkopplingen fungerar. Någon elev menar att de inte alltid får hjälp att lösa uppgiften utan att läraren istället pekar på tavlan och uppmanar eleven att, genom att titta på det redan lösta exemplet på tavlan, själv hitta lösningen. En del elever uppger att när de ber om hjälp så får

de visserligen hjälp med att lösa uppgiften men inte alltid hjälp med att förstå hur liknande uppgifter kan eller ska lösas. Andra elever uppger att läraren är bra på att förklara så att de kan förstå och inte bara lösa uppgiften. Läraren uppger att han "får hjälpa de som vill. En del vill inte ha hjälp".

Svenska

Elevernas lärare i svenska är ny för terminen även om läraren har undervisat på skolan i andra ämnen under många år. Enligt läraren har han inte presenterat eller gått igenom kunskapskraven i ämnet för eleverna än. Han vill först få alla att utveckla sin skrivförmåga och därefter introducera hur de ligger till i förhållande till kunskapskraven. Däremot uppger läraren att han på ett tydligt sätt försöker arbeta med formativ bedömning. Detta gör han genom att ha tydliga lektionsplaneringar där han "plockar ner arbetsområden i små bitar" och där det tydligt framgår vad eleverna ska göra och vad uppgiften ska innehålla. Lektionsplaneringarna presenterar han för eleverna och lägger också ut dem på SchoolSoft. Genom detta arbetsätt menar läraren att han frigör tid under lektionerna som han kan använda för att hjälpa de elever som behöver hjälp.

Eleverna bekräftar att läraren inte har gått igenom kunskapskraven och de flesta eleverna upplever att de inte vet hur de ligger till i förhållande till kunskapskraven. De flesta av de intervjuade eleverna upplever också att de får mycket återkoppling från läraren både muntligt och skriftligt. De upplever att de kan få återkoppling under arbetsgång så att de kan göra förbättringar innan de lämnar in och att de får återkoppling på den färdiga uppgiften så att de kan utvecklas och prestera bättre på nästa arbetsuppgift.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna på Renforsskolan har kommit olika långt i att tydliggöra och synliggöra för eleverna de grunder som tillämpas vid bedömning och betygsättning. Kvalitén på återkopplingen skiftar också mellan olika lärare och olika ämnen. Lärarna behöver i större utsträckning arbeta med återkoppling så att den blir det verktyg den är avsedd att vara i syfte att förbättra elevernas kunskapsutveckling. I detta arbete ingår även att tydliggöra kravnivåerna för olika betygssteg, utmana alla elever och ge eleverna möjlighet att nå så långt som möjligt. Det är av största betydelse att alla elever få tillgång till det stöd som en kontinuerlig formativ bedömning innebär. De goda exempel på återkoppling som förekommer på skolan utgör, enligt Skolinspektionen, en god grund i det kommande utvecklingsarbetet.

1.2 Är kunskapskraven styrande för lärarens bedömning?

Här undersöks hur läraren/skolan arbetar för att lärarens bedömning och betygssättning ska uttrycka i vad mån den enskilde eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns i engelska, matematik respektive svenska och tar utgångspunkt i de ämnesspecifika kunskapskrav som finns för olika betygssteg. Här undersöks också om lärarna samverkar och sambedömer elevarbeten för att öka följsamheten till kunskapskraven och därmed likvärdigheten i bedömning och betygssättning.

Av läroplanen framgår att läraren vid betygssättningen ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven.

Av forskning och erfarenhet framkommer att samverkan mellan lärare och att lärare sambedömer elevers arbeten förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygssättningen ska bli likvärdig.

Allmänt

En del lärare på Renforsskolan uppger att de känner sig trygga med bedömning och betygssättning enligt kursplanerna i Lgr11. Andra lärare är mer osäkra och tycker att de har fått en bristfällig introduktion av Lgr11; "tror vi hade en halvdag".

Av lärarintervjuerna framgår att de flesta lärare, med något undantag, är medvetna om att kunskapskraven och inget annat är styrande för bedömning och betygssättning. Av elevintervjuerna framgår däremot att lärarna behöver vara tydligare med skillnaden mellan vad som ligger till grund för bedömning och betygssättning och skolans mål i övrigt. Många elever uppfattar att även sådant som inte beskrivs i kunskapskraven ingår i bedömningen exempelvis "det bedöms också om man är flamsig eller sköter sig" eller "om vi är sena så kommer det på betyget".

De flesta intervjuade lärarna har en kollega i arbetslaget som de samverkar och vid behov sambedömer elevarbeten med. En del lärare är ensamma att undervisa i sitt ämne och saknar därför möjlighet till samverkan och sambedömning med en ämneskollega inom skolan. Läraren i hem- och konsumentkunskap deltar i ett officiellt nätverk mellan ämneskollegor i andra kommuner medan till exempel läraren i idrott och hälsa har försökt lösa det genom att på eget initiativ delta i en grupp på facebook där han tillsammans med andra lärare i ämnet bland annat diskuterar bedömning och betygssättning. Enligt rektorn finns det ett uttalat krav på att lärarna ska diskutera bedömning och betygssättning i sina ämnesgrupper. Enligt de intervjuade lärarna varierar det dock hur långt de olika ämnesgrupperna har kommit kring arbetet för likvärdig bedömning och betygssättning. Till exempel diskuterar ämneslaget för de naturorienterande ämnena bedömning av laborationsrapporter och i engelska diskuterar lärarna vad som krävs för olika betygssteg vid muntliga presentationer. Det finns emellertid andra ämneslag där diskussionen inte handlar om likvärdig bedömning och betygssättning utan mer kretsar kring "böcker och budget", enligt lärarna.

Enligt lärarna finns det inga gemensamma rutiner på skolan för hur de nationella proven ska rättas. I engelska byter alltid lärarna prov med varandra. Vid osäkerhet kring bedömning av ett prov så rättar den betygsättande läraren också elevens prov och resultatet diskuteras. I andra ämnen så rättar oftast den betygsättande läraren provet även om olika varianter har förekommit. Enligt lärarna beror det sedan på hur arbetsbelastningen ser ut om olika elevlösningar diskuteras och samrättas. Endast de lärare vars klasser har nationella prov under året deltar i dessa bedömningsdiskussioner. Enligt rektorn finns det avsatt tid för diskussioner och sambedömning av de nationella proven.

Engelska

Av elevintervjuer framgår att eleverna är medvetna om att det finns kunskapskrav i engelska och att de ska vara utgångspunkten för lärarens bedömning. Däremot uppger eleverna att läraren i engelska inte arbetar med några pedagogiska planeringar som de får ta del av eller att eleverna på andra sätt har fått kunskapskraven presenterade och förklarade för sig.

Av intervjuer framgår att lärarna i engelska arbetar olika vad gäller samverkan kring bedömning. Det finns några lärare i engelska som regelbundet träffas en halvtimme varje vecka och gemensamt planerar undervisningen i stora drag. Enligt lärarna så används dessa träffar också för att diskutera bedömning i stort och för att stämma av bedömningar av enskilda elevuppgifter. Dessa lärare arbetar också med pedagogiska planeringar, som bland annat presenterar kunskapskraven för eleverna. Men enligt lärarna så deltar bara engelsklärarna från ett av skolans två arbetslag i dessa träffar.

Matematik

De intervjuade eleverna tycker att de vet vad som krävs i matematik bland annat utifrån lärobokens beskrivningar av syftet med varje arbetsområde samt lärobokens uppdelning av räkneuppgifter efter svårighetsgrad och komplexitet. Dock uppger de flesta eleverna att de inte har fått kunskapskraven i matematik presenterade för sig och att de därför inte heller känner till dem. Eleverna lyfter fram proven som den viktigaste källan till lärarens bedömning av deras kunskaper.

Av lärarintervjuer framgår att lärarna i matematik arbetar på olika sätt för att deras bedömningen och betygsättning ska utgå från kunskapskraven. En del lärare uppger att de gör pedagogiska planeringar och stämmer av att de får med alla delar från kursplanen, inte minst för att säkerställa att de får underlag till bedömning. Andra lärare arbetar mer strikt utifrån boken. En lärare i matematik uttrycker att han inte har satt sig in i de nya kursplanerna eftersom han snart ska gå i pension.

Av lärarintervjuer framgår att i matematik finns det få tillfällen då alla matematiklärare på skolan samarbetar kring bedömning. I stället uppger många lärare att de har kolle-

gor som de samarbetar med inom arbetslaget och som de, när de är osäkra kring hur kunskapskraven ska tolkas, kan diskutera bedömning och betygsättning med. En del lärare använder också gemensamma prov vilket ytterligare underlättar gemensamma bedömningar.

När det gäller nationella prov så är det bara lärarna som ingår i det arbetslag som har prov det året som rättar dem. Lärare uppger att de lärare som rättar nationella prov försöker upprätthålla en diskussion kring bedömningar men att de sällan sambedömer de nationella proven i matematik. Dock har det hänt någon gång på grund av att enskilda lärare inte har hunnit att rätta sina nationella prov och "en gång för att vi ville pröva".

Svenska

Av elevintervjuer framgår att eleverna är medvetna om att det även i svenska finns kunskapskrav och att de ska vara utgångspunkt för lärarens bedömning. De intervjuade eleverna uppger emellertid att läraren ännu inte har presenterat kunskapskraven för dem.

Av intervjuer framgår att inte heller i svenska samarbetar lärarna i särskild hög grad kring bedömning. En lärare i svenska uppger att han är ensam bedömare av elevernas arbeten och han säger att det är "svårt att hitta forum för att prata ihop oss". Vidare framgår det av intervjuer med lärare att det varierar mellan lärarna i svenska om de använder pedagogiska planeringar och/eller hur väl de presenterar och förklarar kunskapskraven för eleverna.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det varierar mellan lärarna huruvida bedömning och betygsättning utgår från kunskapskraven. Arbetet med att konkretisera kunskapskraven och bedömningskriterier för att säkerställa att kunskapskraven är styrande för lärarnas bedömning och betygssättning behöver omfatta alla lärare. I detta arbete behöver lärarna samverka både inom skolan men också med andra skolor för att bedömning och betygsättning ska bli likvärdig. I detta arbete är det av vikt att skolan utvecklar samrättning och sambedömning av nationella prov så att det blir en rutin i samtliga ämnen.

1.3 Nyttjar läraren vid betygssättningen all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper?

Här undersöks om läraren vid bedömning och betygssättning nyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Bland annat om lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Här undersöks också hur nationella prov används för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och som stöd för betygssättningen.

Av skolförordningen framgår att nationella prov ska användas som stöd för betygs-sättningen i grundskolan.

För att öka den tillgängliga informationen om elevers kunskaper i förhållande till kunskapskraven kan bedömningstillfällen vara av olika slag, till exempel praktiska arbets-situationer, klassrumsdiskussioner, rollspel, laborationer och prov. Varierade bedöm-ningsformer är ett sätt att minska felkällors påverkan på bedömningar.

Allmänt

Det är viktigt att alla elever oavsett erfarenhet, bakgrund och motivation ges en rättvis chans att visa sina kunskaper och sitt lärande i relation till kunskapskraven. Av inter-vjuer med lärare, elever och rektor framgår att vid Renforsskolan är fortfarande skrift-liga prov den dominerande bedömningsformen i vissa ämnen och för vissa lärare. Lär-rarna är medvetna om att eleverna behöver få visa sina kunskaper på olika sätt och några lärare arbetar också för att bredda underlagen för sina bedömningar. Det ges i intervjuer med både elever och lärare ett flertal exempel på andra underlag än skrift-liga. Eleverna nämner till exempel frågesport inom engelskan, gruppdiskussioner inom de samhällsorienterande ämnena och "bokprat" inom svenskan. Det finns också lärare som uppger att när de har varit osäkra på en elevs kunskaper så har de använt möjligheten att bedöma "sitt" ämne när eleven arbetar i ett annat ämne. Exempelvis har svenskläraren bedömt elevens muntliga framställning när eleven har redovisat ett ar-bete inom de naturorienterande ämnena. Någon lärare uppger att han har för vana att vid planeringen hålla redovisningsformen öppen mellan skriftlig, muntlig och praktisk redovisning. Detta för att skapa variation och för att ge eleverna möjlighet att få vara med och tycka till.

Av lärarintervjuer framgår att lärarna använder de nationella proven som ett bedöm-ningsunderlag bland andra vid betygsättning. De nationella proven ses som "ett omfat-tande prov men inte betygssättande". Lärarna menar att eleverna inte får visa allt vad de lärt sig på provet och att det inte är mer avgörande än övriga tillfällen där eleverna kan visa sina kunskaper. De nationella proven används även formativt för att se vad eleven behöver arbeta mer med.

Engelska

En lärare i engelska uppger att det nationella provet är betygsvägledande men att det inte mäter allt. Läraren säger att när hon är osäker på en elevs betyg får eleverna det betygsteg som de fick på det nationella provet. Läraren uppger att de slutbetyg hon satte, i förhållande till resultatet på nationella provet, var sammantaget "något lägre, när jag vägde ihop allt de presterat".

De intervjuade eleverna tror att de bedöms hela tiden och att det är det muntliga och skriftliga som bedöms. Någon elev lägger också till "höra". Inte för att läraren har sagt det utan för att "det brukar vara läsa, skriva, höra i alla ämnen".

Matematik

De intervjuade eleverna upplever att det är resultat på proven som ligger till grund för betygsättningen. En av de intervjuade lärarna uppger att möjligheten att variera bedömningsformerna är ämnesberoende och att matematik är ett ämne där det är svårare att hitta andra bedömningsformer; "vi är mer låsta i matteprovet". Samma lärare nämner dock att hon genom skolans deltagande i Skolverkets projekt Mattelyftet har prövat att låta eleverna diskutera matematik - två och två, i små grupper och i helklass - och att läraren då har utnyttjat tillfället för att göra en "snabbedömning" av elevernas kunskaper.

En lärare i matematik uppger att han använder det nationella provet för att stämma av betygsnivån. Vid en jämförelse mellan slutbetyg och nationella prov i matematik under perioden 2008-2012 framgår att för de elever som fått olika provbetyg och slutbetyg har alla, med något enstaka undantag, fått ett högre slutbetyg än provbetyg. Läraren tror att detta beror på att de elever som misslyckades på någon del av det nationella provet tidigare fick mycket hjälp och stöd att arbeta med de delar som de inte klarade. Därefter fick de ett nytt prov och kunde därmed visa om de behärskade kunskaperna som de missat på det nationella provet. Läraren tror att det nu kommer att vara svårare att "ge dem en andra chans" eftersom proven numera ligger nära terminsslutet.

Svenska

Enligt både lärare och elever bedöms allt eleverna arbetar med i svenskan. Läraren som inte tidigare har undervisat klassen i svenska, uppger att han nu i början av terminen arbetar mycket med att eleverna ska få skriva korta arbeten. Detta för att läraren snabbt ska få igång dem att skriva och också snabbt få en bild av hur de enskilda eleverna ligger till kunskapsmässigt. Under terminen har läraren planerat för några muntliga uppgifter, exempelvis ska eleverna själva leda sitt utvecklingssamtal och alla elever ska ha ett "bokprat" med läraren. Läraren har ännu inte haft något nationellt prov i svenska men har tänkt förbereda eleverna genom att låta dem arbeta med några uppgifter från gamla nationella prov.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärare i alla ämnen behöver använda mer varierade bedömningsformer och därmed ge eleverna större möjligheter att visa sina kunskaper på ett allsidigt sätt. Detta är viktigt för att inte missgynna elever som lättare kan visa sina kunskaper på andra sätt än genom skriftliga redovisningsformer.

1.4 Hur arbetar läraren för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur lärarna arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning. Detta kan bland annat ske genom att låta varje elev få tillfälle att utveckla förmågan att bedöma egna och andras resultat. Här undersöks också hur lärarna kan förklara för eleverna syftet med de aktiviteter som sker, vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev utvecklar förmågan att bedöma sina och andras resultat. Skollagen anger att barn och elever ska ges inflytande och kunna påverka utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd bör lärare se till att eleverna förstår syftet med undervisningen och vilka kunskaper de ska ges möjlighet att utveckla samt hur de ska få visa sina kunskaper. Vidare anges att lärarna ska använda sig av effektiva rutiner och former för dokumentation som väl återspeglar elevernas kunskaper och ger grund för kommunikation av bedömning med elever samt inte innehåller integritetskänsliga uppgifter.

Forskning och erfarenhet visar att elevernas förståelse av bedömning ökar om lärarna arbetar med kamratbedömning. Om lärarna använder strukturerade metoder för att försäkra sig om att eleverna uppfattar undervisningens syfte och de uppgifter de ska genomföra ökar elevernas möjligheter att tillägna sig kunskap.

Allmänt

De flesta elever som har intervjuats har förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning. Eleverna upplever att deras betyg är rättvisa. Granskningen visar emellertid att elevernas förtroende för bedömning och betygssättning sällan utgår från att de förstår kunskapskraven och kan värdera egna och andras arbetsprestationer utifrån dessa. Eleverna har svårt att relatera sin kunskapsutveckling till vilka kunskaper de har, i stället relaterar de till ett bokstavs betyg som de fått på en uppgift, i de skriftliga omdömena eller i ett betyg.

Av lärarintervjuer framgår att några lärare arbetar mer systematiskt för att ge eleverna förtroende för bedömning och betygssättning genom att ge eleverna möjlighet att utveckla förmågan att själv bedöma kvalitén på elevuppgifter. Detta sker bland annat genom att lärarna återkommande visar och diskuterar olika exempel på elevlösningar/elevarbeten som visar på olika kvaliteter i förhållande till kunskapskraven. Enligt lärarna förekommer detta exempelvis i ämnena bild, slöjd samt idrott och hälsa.

Enligt forskning är självbedömning och kamratbedömning av arbetsprestationer bra metoder för att träna eleverna i att se skillnader i kvalitet mellan olika arbeten. Vid kamratbedömning får eleverna ta del av fler arbeten och det blir lättare att se styrkor och svagheter i den egna arbetsprestationen. I elevintervjuerna på Renforsskolan fram-

kommer mycket få exempel på tillfällen där eleverna har fått bedöma kamraters arbeten. Eleverna uppger också att de sällan arbetar med självbedömning som ett led i att bedöma det egna arbetsresultatet i förhållande till kunskapskraven. Däremot använder några lärare sig av loggböcker, exempelvis i de samhällsorienterade ämnena. I dessa loggböcker får eleverna möjlighet att skriva om både vad de har gjort och vad de har lärt sig.

Engelska

Av elevintervjuer framgår att det varierar mellan eleverna om de tycker att betyget speglar deras kunskaper och om de har förståelse för lärarens betygssättning. Några elever tycker att deras betyg är rättvisa. Andra elever förstår inte varför de har fått ett specifikt betyg eller vilka kunskaper de behöver utveckla för att få ett högre betyg. Några elever uttrycker också en oro för att vårterminens betyg var för högt satta i förhållande till deras kunskaper och att de därför riskerar att få ett sänkt betyg nästa gång.

De intervjuade eleverna är också osäkra på vad de olika kunskapskraven står för i engelskan och enligt eleverna arbetar inte läraren med kamratbedömning eller andra metoder som skulle kunna konkretisera vilka kvaliteter som motsvarar olika betygssteg i ämnet.

Av lärarintervjuer framgår dock att det finns lärare i engelska på skolan som aktivt arbetar för att träna eleverna på bedömning och att urskilja olika kvaliteter. Detta arbete sker exempelvis genom att visa tidigare elevers arbeten och diskutera dem i förhållande till kunskapskraven.

Matematik

Betygen i matematik uppfattas av eleverna som rättvisa, även om det inte är tydligt för dem varför de fått ett betyg eller vilka kunskaper betyget motsvarar. När eleverna ska förklara varför de har fått ett visst betyg relaterar de inte till kunskapskraven utan tar sin utgångspunkt i hur de lyckas på de skriftliga proven. Deras uppfattning är att resultatet på proven i stor utsträckning styr vilket betyg de får. Att eleverna uppfattar att det är proven som styr betyget kan ibland vålla dem lite problem eller som en elev uttrycker det "betygen på proven kan variera och då blir som spännande när man får betyget".

De flesta av de intervjuade eleverna upplever att de har en viss uppfattning av vad som krävs för olika betygsnivåer utifrån olika uppgifter i boken och på proven. Enligt eleverna finns det gröna, blå och röda uppgifter i boken. Eleverna uppfattar att de olika färgerna motsvarar olika svårighetsgrader vilka ungefär motsvarar de olika betygsstegen. Även på proven finns det E-, C- och A-uppgifter och eleverna kan få E-, C- och A-poäng vilket motsvarar både svårighetsgraden och kvaliteten på svaren, enligt eleverna.

Läraren uppger att han tror att eleverna har förtroende för hans bedömning och betygssättning men att han inte har arbetat på något särskilt sätt för att eleverna ska få det.

Svenska

I svenska varierar det mellan eleverna om man uppfattar att betyget i våras var rättvist eller inte. Eleverna har inte fått skälen till sina respektive betyg förklarade för sig. Vidare är eleverna osäkra på vad olika kunskapskrav står för i svenska och eleverna kan inte ge några exempel där de har fått öva på förmågan att bedöma och urskilja kvalitet i förhållande till kunskapskraven, i egna eller andras arbeten.

Läraren i svenska uppger att han kommer att arbeta med att utveckla elevernas förmåga att bedöma egna och andras resultat men att han först vill få igång eleverna att skriva och utvecklas utan att de ska känna att de blir bedömda. Läraren tycker det är viktigt att eleverna "får känna att de förbättras även om de inte når ett E". Läraren uttrycker också en oro för att eleverna inte är tillräckligt trygga med varandra för att arbeta med kamratbedömning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna på Renforsskolan behöver arbeta för att elevernas förtroende för bedömning och betygsättning ska öka och försäkra sig om att detta förtroende även utgår från elevernas förståelse av kunskapskraven och sin egna kunskapsutveckling i förhållande till dessa. I detta arbete ingår också att lärarna behöver arbeta mer med att utveckla elevernas bedömningsförmåga för att de ska lära sig urskilja kvalitet mellan olika arbetsprestationer.

2 Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

2.1 Hur ger rektor stöd till enskilda lärare och stödjer lärares samarbete om bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektorn arbetar för att stödja lärarna i deras arbete med att bedöma elevernas kunskaper samt hur rektor tar ansvar för att betyg sätts enligt bestämmelserna.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får relevant kompetensutveckling. Skolverkets allmänna råd anger att lärare tillsammans regelbundet bör analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven. Rektor bör stödja lärarna i detta arbete genom att tillsammans med dem utveckla gemensamma former och rutiner för att utvärdera elevernas kunskaper. Vidare bör rektor skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation.

Enligt rektorn har hon skapat förutsättningar för att diskutera bedömning och betygsättning genom att schemalägga ämneslagsträffar. Vid dessa träffar har rektorn sagt att lärarna främst ska diskutera bedömning och betygsättning. Enligt lärarna varierar det hur väl dessa träffar fungerar för ändamålet. Det finns ämneslag som regelbundet diskuterar bedömning medan andra arbetslag mest diskuterar praktiska frågor. Enligt rektorn så är också målet att bedömning och betygsättning ska diskuteras på de nyligen inrättade gemensamma pedagogiska träffarna som sker var fjärde eller femte vecka.

Enligt rektorn finns förutsättningar, i form av tid, för att samrätta och diskutera olika elevlösningars kvalitet i samband med de nationella proven. Lärarna uppger att det varierar mellan olika ämnen och arbetslag om så också sker.

De diskussioner om bedömning och betygsättning som förekommer vid skolan i övrigt sker främst genom samarbete i respektive arbetslag. Det samarbete som genomförs initieras av enskilda eller grupper av lärare i arbetslagen och är inte en del av ett systematiskt arbete initierat av rektorn.

Enligt lärarna har de fått för lite gemensam kompetensutveckling inom bedömning och betygsättning. De flesta lärarna uppger att de inte har haft tillräckligt med gemensam tid för att sätta sig in i Lgr11. Vidare uppger lärarna att de som gemensam kompetensutveckling har fått se några filmer om formativ bedömning och rektorn uppger att de även har arbetat med Skolverkets allmänna råd. Rektorn uppger att när det gäller kompetensutveckling har kommunen ett "centralt tänk", där alla ska göra lika men om någon lärare "hittar egna saker de vill gå på så brukar jag säga ja". Däremot har inte rektorn på ett strukturerat sätt kartlagt lärarnas kompetensbehov.

Skolans gemensamma rutiner och former för dokumentation utgörs av SchoolSoft och de individuella utvecklingsplanerna med skriftliga omdömen. Av intervjuer framgår att det varierar hur såväl lärarna som eleverna använder sig av dessa verktyg. Vissa lärare ser det som ett viktigt instrument för återkoppling till eleverna, andra gör det inte. Vissa elever följer noga lärarnas kommentarer om deras arbeten och insatser, andra gör det inte. Enligt rektorn arbetar lärarna själva med rutiner och former för dokumentation på sina träffar men vid behov kan rektorn ge individuellt stöd till lärare i frågor som gäller dokumentation.

Av intervjuer med rektorn, lärare och elever framgår att när rektorn får indikationer, från exempelvis lektionsbesök, arbetslagsledare eller elever, om att det kan finnas brister i en lärares bedömning och betygsättning så sätter rektorn in individuellt anpassade åtgärder. Till exempel uppger rektorn att hon vid ett tillfälle utsåg en erfaren och skicklig lärare som handledare till en mer oerfaren kollega för att de tillsammans skulle bedöma eleverna. Detta samarbete pågick under en längre tid. Vid ett annat tillfälle fanns en osäkerhet kring kunskapsnivån i ett ämne för en hel klass. Då ordnade rektorn så att två lärare, den ordinarie läraren plus en kollega, tillsammans kartlade kunskapsnivån på eleverna i klassen. Detta för att kartlägga eventuella brister på både individ- och

gruppnivå, för att sedan kunna anpassa undervisningen och åtgärda eventuella kunskapsbrister.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn behöver se till att samverkan och sambedömning verkligen sker för att bedömning och betygsättning ska bli likvärdig i alla ämnen. Visserligen ger rektorn lärarna förutsättningar i form av tid för samverkan kring bedömning men rektorn behöver också följa upp hur den avsatta tiden används. Skolinspektionen vill också framhålla vikten av att rektorn kartlägger lärarnas kompetensbehov och ser till att lärarna får relevant kompetensutveckling inom området bedömning och betygsättning. Rektorn behöver också skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation.

2.2 Hur arbetar skolan i sitt kvalitetsarbete med frågor rörande bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektor tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och om lärarna systematiskt och kontinuerligt utvärderar i vilken mån de bedömnings- och dokumentationsformer som används är ändamålsenliga.

Enligt skollagen ska kvalitetsarbete på enhetsnivå genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Rektorn ansvarar enligt läroplanen för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Enligt Skolverkets allmänna råd bör rektorn tillsammans med lärarna systematiskt och kontinuerligt följa upp och utvärdera de rutiner och former för dokumentation som används så att de är effektiva och ändamålsenliga för ett systematiskt kvalitetsarbete. Rektorn bör skapa rutiner för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas på enheten. Enligt Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning i skolan" kan den information som läraren samlar in för att bedöma elevernas kunskaper, i syfte att kunna ge god återkoppling (formativ bedömning), även tjäna till att utveckla undervisningen.

Rektorn uppger att arbetet för att säkerställa en likvärdig bedömning och betygsättning sker bland annat genom lektionsbesök, medarbetarsamtal, träffar med arbetslagsledarna, elevenkäter och genom resultatuppföljningar. Genom detta arbete har skolan identifierat bland annat arbetet med betyg och bedömning samt uppföljningen av elevernas resultat och kunskapsnivå som prioriterade utvecklingsområden. Dessa utvecklingsområden finns också dokumenterade i skolans kvalitetsredovisning för 2012-2013.

Rektorn uppger att hon har gett tydliga direktiv om att lärarna ska prata bedömning och betygsättning på ämnesträffarna samt att bedömning av eleverna måste ske från olika håll och från olika perspektiv. Rektorn vill se "ett varierat utbud av bedömnings-sätt". Skolinspektionens granskning visar emellertid på stora skillnader mellan lärare

men också mellan ämnen vad gäller exempelvis i hur hög utsträckning formativ bedömning används, hur kunskapskraven konkretiseras och förklaras för eleverna och i vilken utsträckning olika redovisningsformer används för att eleverna ska ges möjlighet till en allsidig bedömning. Rektor, som har varit rektor för Renforsskolan i lite drygt ett och ett halvt år, uppger att mycket av hennes tid som rektor har gått åt till lokalfrågor. Nästan hela läsåret (2012/2013) var undervisningen utflyttad till 9 olika byggnader under tiden som den ordinarie skolbyggnaden genomgick en större renovering. Nu när verksamheten är tillbaka i de ordinarie lokalerna menar rektorn att hon åter har möjlighet att ge arbetet kring de pedagogiska frågorna större utrymme.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att kvaliteten på Renforsskolans kvalitetsarbete kring bedömning och betygssättning behöver utvecklas. I detta arbete ingår bland annat att rektorn i högre utsträckning behöver följa upp hur lärarna arbetar kring bedömning och betygssättning samt att sambedömning och diskussioner i dessa frågor verkligen äger rum.

Syfte och frågeställningar

Skollagen anger allmänna bestämmelser om betygssättning. I skolförordningens 6 kapitel och i gymnasieförordningens 8 kapitel finns bestämmelser om betygssättningen i grund- respektive gymnasieskola. Rektor har ansvar för att betygssättning sker enligt skollagen och andra författningar. Skolverket förordar att lärare kontinuerligt analyserar de kunskaper som elever visar utifrån vad som behandlats i undervisningen. Lärarna bör också använda sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Skolinspektionen framhåller i en forskningsöversikt den formativa bedömningen samt kollegiala samtal om mål, värderingar och bedömningar av resultat som framgångsfaktorer. Olika gransknings- och tillsynsrapporter samt utvärderings- och forskningsrapporter visar att det är oklart på vilka grunder bedömningar görs och betyg sätts.

Denna kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma likvärdighet och kvalitet i betygssättningen i ett antal grund- och gymnasieskolor. Granskningen fokuserar på betygens avspeglning av elevernas kunskap och hur skolorna använder de nationella proven för att styra sin betygssättning mot ökad likvärdighet inom ämnena engelska, matematik och svenska.

De centrala frågeställningarna är:

- Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?
- Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

Metod och material

Projektet har i huvudsak använt dokumentstudier och intervjuer för att få underlag för att besvara projektets frågeställningar. Dokumentstudier har gjorts av offentlig statistik avseende de ingående skolornas resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Även dokument från de representerade skolorna har studerats, bland annat en av rektor upprättad verksamhetsredogörelse. Andra dokument från skolorna som har studerats är exempel på underlag vid olika bedömningstillfällen och dokumentation om elevers kunskapsutveckling.

Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med elever i årskurs 9 alternativt elever i gymnasieskolan (både individuellt och i grupp), lärare (både individuellt och i grupp) samt rektor. Besöken har avslutats med en återkoppling till rektor och lärare kring inspektörernas preliminära bedömningar.

Vid Renforsskolan intervjuades, förutom skolans rektor, 11 elever och 9 lärare.

Skolinspektionens omrättning av nationella prov

År 2013 har Skolinspektionen omrättat 31 800 elevlösningar av nationella prov på delprovsnivå från 461 skolor. Ett slumpmässigt urval av elevlösningar gjordes vid omgång 4 bland de obligatoriska proven i grundskolan och gymnasieskolan. Proven omfattar ämnena svenska/svenska som andraspråk för årskurs 6 och ämnena engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och de naturorienterade ämnena biologi, fysik och kemi i årskurs 9. I gymnasieskolan omfattar urvalet kursproven i engelska 5, matematik 1a, 1b och 1c och svenska 1/svenska som andraspråk 1. Urvalet genomfördes på ett sådant sätt att erhållna resultat skulle vara representativa dels på nationell nivå per ämne och årskurs, dels på skolnivå för de utvalda skolorna ämnena engelska, matematik och svenska/svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och gymnasieskolan.

490 skolor kontaktades och ombads skicka in kopior av rättade elevlösningar till Skolinspektionen. Den ursprungliga rättningen och annan information som kunde leda till identifiering av enskilda elever togs bort. Drygt 140 ämnesutbildade och erfarna lärare kontrakterades för att rätta om proven. Resultat från omrättningen jämfördes med skolans ursprungliga rättning.